

Remonstrantse Gemeente Rotterdam

Zondag 8 september 2024

Startdienst

Voorgangers: dr. Tjaard Barnard en dr. Koen Holtzapffel
Organist: Jos van der Kooy

Thema: waar staan we nu eigenlijk?

Welkom en aansteken van de kaars door lid van de kerkenraad

Orgelspel Adoration, Florence Beatrice Price (1887 – 1953)

(Gemeente gaat staan)

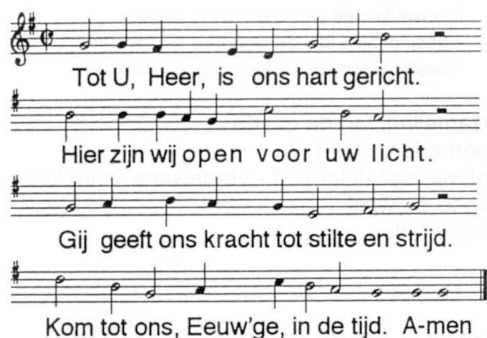
Aanvangslied 280: 1-5 De vreugde voert ons naar dit huis

Votum en groet

Onze hulp is in de naam van de Heer
die hemel en aarde gemaakt heeft
die trouw houdt tot in eeuwigheid
en die niet loslaat het werk van zijn handen.

Genade zij u en vrede
van God onze Vader
en van Jezus Christus, de Heer.
Amen.

Antwoordlied Tot U, Heer, is ons hart gericht

Tot U, Heer, is ons hart gericht.
Hier zijn wij open voor uw licht.
Gij geeft ons kracht tot stilte en strijd.
Kom tot ons, Eeuw'ge, in de tijd. A-men

(Gemeente gaat zitten)

Inleidende tekst, woorden uit een interview met Nick Cave, Volkskrant, 29 augustus 2024, van oorsprong Australische singer songwriter, rock-achtige genre

‘Ik noem mezelf nog steeds een gelovige tussen ongelovigen en een ongelovige tussen gelovigen. Daarom vind ik die vraag of ik naar de kerk ben geweest ook zo’n lastige. Ik ga naar de kerk om redenen die niets te maken hebben met de vraag of Jezus Christus nu wel of niet uit de dood is herrezen. Die zaken vormen voor mij een afgescheiden kwestie. Kerkbezoek was voor mij altijd iets problematisch.

‘Vroeger heb ik er uren doorgebracht, gegeneerd om daar te zijn, geacht letterlijk te geloven wat er wordt gezegd. En de christelijke leer wordt op zo’n weeë, maatschappelijk bewuste manier gepresenteerd. Ik heb daar een schurftkel aan. Maar de kerk die ik bezoek biedt een uitlaatklep voor ervaringen, doet me boven mezelf uitstijgen.

‘Ik kan mijn persoonlijke gevoelens die met geloof te maken hebben daar kwijt. Ik heb eindelijk die reserves die ik voelde ten aanzien van het geloof kunnen laten varen. En als ik ze vanuit mijn ooghoeken bekijk, snap ik die kerkelijke rituelen ook allemaal.’

Dan vraagt hij aan de interviewer of die misschien atheïst is.

‘Ik vind het leuker om met ongelovigen over dit soort zaken te praten dan met gelovigen. Zij komen namelijk niet meteen opdringerig aanzetten met hun ideeën, zo van: kijk eens, dit is wat ik niet geloof, wil je daar ook wat van?’

‘Bovendien, als ik twijfels heb over mijn geloof, en dat is vaak, wend ik me niet tot christenen. Ik luister liever naar atheïsten als Richard Dawkins of Daniel Dennett. Omdat ik dan weer bevestigd word in het feit dat ik fundamenteel anders ben dan die mannen. Ik kijk op een andere manier tegen de wereld aan, eerder intuïtief, emotioneel, niet rationeel en niet gebaseerd op louter ons bestaan in een fysieke wereld.’

Hoe wordt er in het algemeen gekeken naar die unieke positie die u inneemt in het spectrum tussen geloof en twijfel?

‘Zowel atheïsten als gelovigen kijken er een beetje op neer. Het wordt als ambigu beschouwd, het bewijs van een gebrek aan moed om een kant te kiezen.’

Gebed

Eeuwige God,

Week in week uit komen we als uw gemeente bijeen. Mensen die zoeken naar de zin ons bestaan. Mensen die in de oude verhalen iets herkennen van wat ook in ons eigen leven plaatsvindt.

We zoeken naar warmte, naar liefde. Naar de zin van ons bestaan. Naar iemand of iets dat ons vasthoudt, in alle onzekerheid.

In verbinding met die talloos velen voor ons en met ons zoeken we u.

We leven uit de verhalen, dat u ons draagt, dat u ons verder brengt in het leven.

Laat het daarom rustig zijn in ons hart, zodat we uw stem kunnen horen.

Help ons uw aanwezigheid aan te voelen.

Zet ons telkens weer op weg, naar u toe.

Amen.

Lied 62: 1 Mijn ziel is stil tot God mijn Heer

Inleiding bijbellezing

Paulus, de schrijver van vele brieven, ontmoet in onze, vrijzinnige kringen het vooroordeel dat hij nogal moralistisch, streng en dogmatisch zou zijn. In de bijbellezing die ik u zo direct ga voorlezen ontmoeten we een andere Paulus: hij roept zijn lezers op tot verdraagzaamheid. Wat je ook ergens van vindt, je moet andere gelovigen niet in de weg zitten met je standpunten.

Bijbellezing Romeinen 14: 1-18

[1-2] De meesten van jullie geloven dat christenen alles mogen eten. Maar sommigen hebben niet zo'n sterk geloof. Zij geloven dat christenen geen onrein vlees mogen eten. Zorg ervoor dat ook die mensen welkom zijn als jullie bij elkaar komen. Maak geen ruzie over dat soort verschillen.

[3] Geloof je dat je alles mag eten? Prima. Maar denk niet dat je beter bent dan iemand die geen vlees eet. Geloof je dat je geen onrein vlees mag eten? Prima. Maar zeg niet dat het verkeerd is als een ander dat wel doet. Want bij God zijn jullie allebei welkom.

[4] Wie beoordeelt of een slaaf zijn werk goed doet? Alleen zijn eigen meester. Net zo worden wij alleen door onze Heer beoordeeld. En hij zorgt ervoor dat ieder van ons vasthoudt aan zijn geloof.

[5] Voor sommigen van jullie zijn bepaalde dagen heilig. Voor anderen zijn alle dagen gelijk. Houd vast aan de overtuiging die je hebt. [6] Wie feestviert op heilige dagen, doet dat om de Heer te eren. En wie alles eet, doet dat ook om de Heer te eren. Want hij dankt God voor zijn eten. Maar ook iemand die geen vlees eet, doet dat om de Heer te eren. Want ook hij dankt God voor zijn eten.

[7] Niemand van ons leeft voor zichzelf, en niemand van ons sterft voor zichzelf. [8] Als wij leven, leven wij voor de Heer. En als wij sterven, sterven wij voor de Heer. Wij horen bij onze Heer Jezus Christus, in heel ons leven en ook als we sterven. [9] Want Christus is gestorven en opgestaan om Heer van ons allemaal te zijn. Hij is onze Heer, zolang we leven. En hij blijft onze Heer als we gestorven zijn.

[10] Zeg nooit over andere gelovigen: 'Wat zij doen, is verkeerd!' En denk ook niet dat je beter bent dan andere gelovigen. Want op een dag staan we allemaal voor Gods troon. En dan zal God over ons rechtspreken. [11] In de heilige boeken zegt God: «Zo zeker als ik leef, alle mensen zullen voor mij knielen en mij eren.»

[12] God zal ons dus allemaal beoordelen op onze eigen daden.

[13] Vrienden, we moeten elkaar niet meer veroordelen. Laten we afspreken dat we het andere gelovigen niet moeilijk maken. En dat we hun geloof niet in gevaar brengen. [14] Ik weet zeker dat voedsel op zichzelf nooit onrein is. De Heer Jezus heeft mij daarvan overtuigd. Voedsel is alleen onrein voor je, als je gelooft dat het onrein is.

[15] Sommige christenen geloven dat bepaald voedsel onrein is. Als je met hen eet, moet je zulk voedsel dus niet op tafel zetten. Want dan maak je het moeilijk voor hen. En dan behandel je hen niet met liefde. Christus is ook voor hen gestorven! Breng hun redding dus niet in gevaar door voedsel. [16] Want dan maak je de vrijheid die God jullie geeft, kapot.

[17] Waar gaat het om in Gods nieuwe wereld? Niet om wat je eet of drinkt! Het gaat erom dat we goed zijn voor elkaar, en in vrede met elkaar leven. En dat we blij zijn, omdat de heilige Geest in ons is.

[18] Als je Christus zo dient, dan doe je wat God wil. En dan zal iedereen respect voor je hebben.

Lied 969 In Christus is noch west noch oost

Preek 1, Tjaard

Laat ik maar direct eerlijk zijn, beste mensen. Mijn preek van vanmorgen bevestigt direct elk vooroordeel bij predikanten, dat zij wereldvreemde studeerkamergeleerden zijn, met een hang naar het verleden en moeite hebben om zich in de wereld van alledag te handhaven. Dat geldt in elk geval voor mij. Gelukkig zit het met collega Koen anders en zal onze aanstaande collega Linda het beeld helemaal doen kantelen.

Wat bedoel ik? Vorige week kreeg ik een mailtje van een van onze gemeenteleden, Jan Jeronimus. Hij had in het Volkskrant Magazine een interview met Nick Cave gelezen. Dat interview waar ik u daarnet een paar stukjes uit voorlas. Hij vroeg of ik daar niets mee kon. (Als u deze tekst naleest op internet, vindt u [daar](#) de link naar het uitgebreide interview.)

In alle eerlijkheid: de naam Nick Cave zei me niets. Als middelbare scholier had ik al de naam dat ik weinig had met moderne muziek. Mijn kennis van muziek - indien die er al is - houdt op rond 1930. Dat was in de jaren tachtig zo en dat is niet veel beter geworden.

Dus ik zocht het interview op, bekeek de foto's, zag dat de artiest eruitziet, zoals een hedendaagse artiest eruit moet zien: beetje afstandelijke, licht arrogante blik, compleet in het zwart uitgedost. Alles straalde uit: een echte kunstenaar.

Ik bevestig nog even: ik had geen noot van hem gehoord. Maar ik ging toch direct het interview lezen. En ik werd erdoor gegrepen. Een man met een ingewikkeld leven. Niets was vanzelfsprekend in zijn jeugd, in zijn relationeel leven. Een zoon overlijdt door een treurig ongeval waarbij drugs in het spel zijn. Een andere zoon overlijdt ook. Alles is anders dan in het *zeven-vinkjes-bestaan* dat velen van ons hebben.

Maar zijn woorden in het interview maakten indruk. Ze getuigden van een bepaalde manier van in het geloof en in de wereld staan, van een religiositeit die te denken geeft, van een autonomie in het geloof en een authenticiteit die ik herken. Bij heel veel van wat ik tegenkwam dacht ik: dat herken ik. Dat is een manier van geloven die ook bij ons zou passen. Of beter gezegd: die beschrijft hoe wij erin zitten.

Het leek me wat om daar in het kader van onze startdienst eens bij stil te staan.

Cave beschrijft een manier van geloven die tussen diep geloof en atheïsme in staat. Een manier van geloven die veel omstanders niet begrijpen. Dat is ook iets wat vrijzinnigen vaak overkomt. Geloven - zeker als je de moderne media ziet - is iets als van Antoine Bodar of de SGP. Zeker weten, met een hoge mate van voorschrijvendheid. Dat kan heel dogmatisch zijn met betrekking tot de leer, of misschien juist heel voorschrijvend met betrekking tot de praxis. Wie het Dagblad *Trouw* leest, zal misschien herkennen dat de voormalig gereformeerde krant zekerheid in de leer heeft ingeruild voor een zekerheid in de praktijk. Geloof gaat in die krant tegenwoordig vooral richting Extinction Rebellion. De moderne geloofsleer lijkt sterk op het partijprogramma van Groenlinks.

Niet dat ik daar op zich zoveel op tegen heb, maar het is me allemaal te zeker, te voorschrijvend. Alsof het leven zo eenvoudig is.

Gesprekspartners voor Cave zijn eerder atheïsten dan andere gelovigen. Daarin herken ik veel Remonstranten. De wereld van cultuur, filosofie en politiek proberen we te begrijpen.

De wereld van de gelovigen staat ver van ons af. Ten onrechte denken we vaak nog dat de andere kerken nog steeds leven zoals de Gereformeerden uit de zestiger jaren waar Maarten 't Hart zich zo tegen afzet.

Nee: de wereld is onze gesprekspartner en niet de medegelovigen. Als we eerlijk zijn, begrijpen we de atheïst beter dan een diepe gelovige die Jezus in zijn hartje heeft.

Ik vertel dit nu niet, omdat ik denk dat we daar trots op zouden moeten zijn. Het heeft ook iets arrogants als wij denken dat wat wij doen het allerbeste is. Vrijzinnigen kunnen op een heel vermoeiende manier elitair zijn. Het 'gij geheel anders' van de Bijbel schrijver beleven wij te vaak uit als een verschil tussen DSM en OSM, dat soort mensen en ons soort mensen. Zelfs in een verdraagzame remonstrantse kerk kunnen daar gemakkelijk scheuringen en ruzies door ontstaan. Maar daar wil ik het nu niet over hebben. Al kan ik wel samenvatten dat niets menselijks ons vreemd is. Dat we ook echt kerk zijn, al blijkt dat alleen al uit het feit dat we ruzie kunnen maken over kleinigheden als de vraag hoelang een organist, al dan niet concerterend, zou mogen spelen...

Weer terug naar Nick Cave met zijn persoonlijke benadering van geloof. Van een - tot zijn eigen schrik - herkennen dat de oude woorden en vormen van het geloof hem wat zeggen, al wil hij in gesprek blijven met de wereld en de atheïsten, want het beste argument tegen geloof zijn de gesprekken met kwezelachtige medegelovigen.

Laat ik het met een ideaal afronden. In de woorden van Cave zie ik een oproep tot een eigen, authentieke manier van met geloof omgaan. Van een openstaan voor de wereld. Van een openstaan voor wat de traditie van het geloof ons brengt. Van een jezelf ruimte gunnen om te geloven op een manier die helemaal niemand begrijpt: gelovigen niet en atheïsten ook niet.

Doe ik vandaag nog iets met de woorden van Romeinen 14? Nee, ik ben door mijn spreektijd heen. Misschien doet Koen er wel iets mee. En indien niet: u wilt ze vast nog weleens overdenken en dan begrijpt u zelf wel wat ik ermee wilde zeggen.

Het nieuwe kerkelijke seizoen gaat beginnen. Laten we voortgaan met onze eigenzinnige manier van geloven. Geïnspireerd door de wereld met haar vanzelfsprekendheden en door het geloof, waar we vooral niet over moeten zeuren.

Laten we het maar gewoon doen. Het helpt ons vast verder.

Amen.

Interludium Air Samuel Wesley (1766 – 1837)

Preek 2, Koen

Gemeente, Ook ik moet bekennen dat ik geen kenner van de muziek van Nick Cave ben, al ben ik wel iets verder gekomen dan collega Tjaard in de appreciatie van popmuziek. Mede door een paar stevige aanbevelingen van mijn kinderen. Van Abba ben ik trouwens al heel lang fan, lang voor mijn kinderen geboren werden. Bij concerten van Spinvis en Eefje de Visser kun je me tegenkomen en voor de muzikale stem van Adele heb ik een zwak. Ik was graag naar een van haar optredens in München gegaan, maar dat werd me

financieel toch wat al te gortig. Ik kan u verzekeren dat bezoek aan een kerkdienst een stuk goedkoper is dan het bezoeken van een popconcert. Ook ik ben dus geen kenner van Cave, maar gelukkig zijn er bij de remonstranten zeker Cave-fans te vinden. De opvolger van Christa Anbeek, Johan Roeland, is een Cave-kenner, en hij participeerde in een heuse Nick Cave bijeenkomst in de Utrechtse remonstrantse Geertekerk, onder de titel Geloof, Hoop en Ravage. Naast het beluisteren van muziek werden thema's besproken als rouw en hoop, geloof en twijfel, bidden, het al dan niet bestaan van God, kwetsbaarheid en vrijheid. Allemaal thema's die in bijna elke kerkdienst ter sprake komen en waarover ook Nick Cave zinvolle gedachten heeft. Met nadruk op ervaringen. Natuurlijk neemt hij een voor remonstranten herkenbare positie in als het gaat om geloof. Ergens tussen geloof en ongeloof in. *Een beetje geloven* was ooit de titel van een boek uit onze kring, en op een beetje geloof zit niet iedereen te wachten. Wie bepaalt trouwens wat geloof en ongeloof is denk ik dan. We herkennen een soms wat gedistantieerde belangstelling voor het fenomeen religie en de christelijke traditie, en tegelijk een eigen geloofsopvatting en -houding die begrijpt dat mensen om respectabele redenen ook niet of niet meer kunnen geloven. Geloof en ongeloof als opties. Maar wat ik dan vooral boeiend vind is dat Cave en andere musici, kunstenaars, cineasten en filosofen kennelijk een taal spreken die ook verstaanbaar is voor wie geen feeling meer heeft met de christelijke traditie. Denk maar aan de Belgische psychiater Dirk de Wachter. En tegelijk komen in hun kunstzinnige expressies thema's ter sprake die alles te maken hebben met existentiële ervaringen in ons leven. Ervaringen van liefde en berouw, hoop en verlangen, verdriet, verlies en verbondenheid die ook in een kerkdienst ter sprake komen. En daarbij wordt verrassend leentjebuurt gespeeld. In zogenaamd niet-religieuze kunst klinken christelijke thema's door en in een kerkdienst lezen we woorden van wie op het eerste gehoor ver van christelijk geloof verwijderd lijkt. Verschillende talen, dezelfde existentiële ervaringen, ik denk aan de titel van het boekje *Vele talen, in alles de liefde*.

Ik geloof dat wij elkaar op het nivo van existentiële ervaringen echt kunnen verstaan. Je kunt daarbij naast het genoemde ook denken aan wat onze Blijdenis benoemt als verwondering over wat ons toevalt en geschonken wordt, wakkerheid en verbondenheid met al wat leeft. Dat die gezamenlijke ervaringen die bij ons mens-zijn horen vervolgens in heel verschillende talen worden verwoord, in verschillende kunstuitingen, rituelen en symboliek, dat maakt de verstaanbaarheid over en weer soms lastig. Tegelijk zit daarin de uitdaging waarvoor we ook als Rdamse gemeente staan. Dat begint bij Paulus' oproep om elkaar niet te veroordelen en te aanvaarden dat we nu eenmaal in verschillende talen spreken en toch samen een gemeenschap kunnen vormen. In vrede samenleven en elkaar dienen. Maar..., kunnen we ook nog een stap verder komen? Die onderliggende gezamenlijke ervaringen bij elkaar herkennen. Verwantschap ontdekken, meer dan je wellicht had verwacht. En dan, wonder o wonder, verrast worden door het feit dat die soms wat archaïsch klinkende taal van het christendom ook in een behoorlijk gesecculariseerde maatschappij zeggingskracht heeft behouden. Die taal, de verhalen die in die taal verwoord zijn, het bevat een tegoed. Niet alleen binnen maar ook buiten de kerkmuren. Nick Caves nieuwste CD heet niet voor niets *Wild God* en is een zoektocht naar schoonheid op onverwachte plekken, inclusief verwijzingen naar bijbelverhalen. Ik geef u nog een paar voorbeelden van die verbinding uit andere hoek: Mijn krant bericht dat ook niet gelovigen bidden. Je hoeft niet godsdienstig te zijn om toch de behoefte te hebben om stil te worden, diepste gedachten te uiten en daarbij de handen te vouwen. Een oeroud ritueel is daarbij behulpzaam. Tot wie of wat het gebed zich richt is niet altijd even duidelijk. Maar, weten wij dat dan wel altijd zo precies?

In het Amsterdamse Bos kun je bij de theatrale installatie met de titel ‘Schaduw’ met een onbekende spreken over je persoonlijke schaduwzijde. Het levert een intieme, ongemakkelijke en intrigerende theaterervaring op die alles te maken heeft met de aloude mogelijkheid van de anonieme biecht. En cabaretier en filosoof Tim Franssen tot slot eindigt zijn boek over *Leven in het calamiteitentijdperk* met een prachtige passage over de hoop die in menig Adventspreek niet zou misstaan. Hoop als het besef dat wij de opdracht hebben om onze samenleving, onze wereldbol als een kwetsbaar en kostbaar goed te beschermen en te verbeteren. Gemeente ook komend jaar vormen we samen een gemeenschap op deze prachtige plek van betekenis in het centrum van Rotterdam. Samen met Debatpodium Arminius. Hier worden vele talen gesproken en met elkaar in verbinding gebracht. Dat is heel remonstrants en vaak liggen daaraan ervaringen ten grondslag die zich ook laten verbinden met de goddelijke dieptedimensie van het bestaan. Als we dat beseffen, dan voert wellicht nog meer vreugde ons naar deze plek. Omdat, Lied 280, deze plek alle sporen draagt van wie maar *mensen* zijn, en ons tegelijk vervult van een nieuw verstaan. Als wij voor het hemels visioen opengaan. Amen

Stilte

Orgelspel Gavotte, Samuel Wesley (1766 – 1837)

Intermezzo met krentenbol

Stagiaire Linda van der Plaat stelt zich voor

Voorbeden en stil gebed, afgesloten met gezamenlijk gebeden ‘Onze Vader (oec. versie)’

Mededelingen

Collecte t.b.v. Diaconaal doel

(Gemeente gaat staan)

Slotlied 474 LvdK

1 God roept ons, mensen, tot de daad;
zijn werk wacht, treedt dan aan
en weest gereed om elke weg,
die Hij u wijst, te gaan.
Wij weten dat, wat komen mag,
toch hij slechts wint die waagt,
en wie zich zelve geven wil
door 't donker vlammen draagt.

2 God roept, en in Hem is de kracht,
die onze zwakheid staalt.
Dit is de vreugd, dat Hij het doel

en onze vaart bepaalt.
Dat Hij ons over grenzen heen
laat zien het groot gezicht
van aller mensen broederschap
in 't ene, godlijk licht.

3 God roept, en wat de mensen scheidt
dat zij geen scheiding meer;
zijn liefde houde ons allen saam
en samen met de Heer.
Want wat er in de wereld woed',
toch is het God die wint
en in een elk die Hem behoort
het nieuwe rijk begint.

Uitzending en zegen

Antwoordlied 978: 4

**Orgelspel Allegro uit Concerto in d kleine terts opus VII: 4 HWV 309, Georg
Friedrich Händel (1685 – 1759)**

Collecte bij de uitgang voor het werk van de Remonstrantse Gemeente Rotterdam

(Geen koffie drinken na afloop, dat gebeurt al tijdens dienst met krentenbol)